

Babiččino mládí a její vzpomínky na život v socialistickém Československu

V hodině dějepisu jsme dostali za úkol zpracovat příspěvek pro Národní kroniku vztahující se ke 20. století, přičemž má jít o rozhovor s pamětníkem určitého úseku z tohoto období. Rozhodl jsem se pro rozhovor se svou babičkou Miroslavou K, narozenou v roce 1947. Babička se narodila ve Zlíně, kde také celý svůj život žije. Babička má Zlín ráda. Zlín je moderní město, plné zeleně. Vždy byl a stále je symbolem moderní architektury. Není divu, že babička má k rodnému městu hezký vztah.

Babi, jak vzpomínáš na své rodiče?

Když jsem se narodila, měla jsem už dvě starší sestry, které se narodily už před 2. světovou před válkou. Můj tatínek před válkou pracoval v obuvnických závodech Tomáše Bati jako obchodník. Měl svou práci rád, továrníka Tomáše Bati si velmi vážil a mluvil o něm jen hezky. Moje maminka pracovala jen za svobodna. Po uzavření manželství se starala o děti a dům. Pak bohužel do života mých rodičů zasáhla 2. světová válka. Pro mé rodiče muselo být velmi těžké vychovávat dvě malé děti v té době, kdy chyběly základní potraviny (mléko, maso). Když skončila válka, lidem se pochopitelně ulevilo a v očekávání lepší budoucnosti se mnoho rodin rozhodlo pro další děti. Stejně tak moji rodiče a tak jsem se v roce 1947 narodila já.

Na úvod bych měla říct, že v mém dětství se Zlín jmenoval Gottwaldov, na počest (dali se to tak nazvat) prvního dělnického prezidenta Klementa Gottwalda. Na štěstí hned po listopadu 1989 se město vrátilo k původnímu názvu Zlín.

Jak vzpomínáš na základní školu?

Ročník 1947 byl velmi silný, prostě poválečná populační exploze. Do školy jsem začala chodit do města do školních budov vybudovaných Tomášem Baťou. Ty školy stojí dodnes a před nimi je zastávka MHD se jménem Školní. Cesta do školy mně trvala tak půl hodiny pěšky. V té době se přes hlavní cestu (dnes třída Tomáše Bati) objevil první semafor. Chodilo nás z naší ulice víc a cestou vyváděli různé neplechy. Ve třídách nás bývalo obvykle hodně, podle fotky z páté třídy nás bylo více než 50 dětí. Jeden rok jsme dokonce chodili do školy na směny.

Na směny? Zažil jsem i covidovou pauzu téměř rok, ale směnování teda ne.

Ano, bylo tomu tak. Odpolední škola byla po obědě, přibližně od 13 do 18 hodin.

Jak se ti líbila budova školy?

Budova školy byla moderní, vzdušná, světlá, široké chodby, kde byly piťátka, tj. ty fontánky s vodou, velké šatny, záchody, dokonce oddělené tělocvičny pro holky a kluky. Moje škola byla součástí komplexu škol. Blízko škol byla sportoviště, běžecké dráhy a hřiště pro různé sporty. Nakonec v Zlíně v minulosti trénoval Emil Zátopek.

A co mimoškolní činnost, výlety, brigády, lyžáky atd. ?

Všechno vřadycky záleží na lidech. Jak se říká, když se chce, všechno jde. A naše škola a její učitelský sbor toho byly důkazem. Ve čtvrté třídě jsme byli v květnu na škole v přírodě v Rajnochovicích. Pamatuji si na výlety do krásného okolí, ale zoufalou úroveň kuchyně. V naší škole totiž byla kuchyně velice dobrá.

Naše paní učitelka (tehdy jsme říkali „soudružka učitelka“) v páté třídě byla obdivuhodná. Přestože měla svou rodinu a ještě nějaké studium, organizovala pro nás různé exkurze, školní výlety, brigády (na brambory, do zahradnictví) a lyžařské zájezdy na Bumbálku. V létě jsme měli školní stanový tábor, z výtěžků za sběr papíru, který pořádala škola. A to nás bylo ve třídě více než 50 dětí, jak jsem už řekla.

V šesté třídě už nás rozdělili do čtyřech tříd a přišli noví spolužáci. Začali jsme chodit plavat do nových městských lázní (postaveno 1953), bruslit na nový zimní stadion, chodit do kina, které bylo hned vedle školy. Tak moje školní léta uběhala celkem příjemně.

Pak samozřejmě přišlo rozhodování, co dělat po základní škole. Jak jsi se rozhodla ty?

Jak říkáš, najednou tady byla devátá třída a my jsme se měli rozhodnout, co budeme dělat dál. Moji spolužáci v té době většinou preferovali průmyslovky, kterých bylo ve městě několik. Ve srovnání s dneškem nebyla tolik preferovaná Střední všeobecně vzdělávací škola, což je obdoba dnešního gymnázia. V té době se vdala moje sestra a nás bylo doma moc. Tak rodina přišla s řešením, že půjdu na textilní průmyslovku do Brna a budu bydlet na internátě. Do Brna jsem se docela těšila, ale byl to naprostý šok.

Škola byla stará, zázemí špatné. Po pravdě řečeno, celé Brno působilo zanedbaně, otlučeně a šedivým dojmem. Ve srovnání s moderním funkcionalistickým Zlínem plným parků, zeleně a širokých přehledných ulic to byla doslova tragédie. Internát byl na druhém konci města, na pokoji nás bylo 8 z různých částí republiky. A špatně se tam topilo. Vždycky v září v době mezinárodního strojírenského veletrhu byl náš internát užíván návštěvníky veletrhu a my spali na lehátkách ve škole. V září se do Brna sjelo mnoho studentů z celé republiky, tak byl docela horor vyřídít si kartičku na tramvaj. Obnášelo to razítko školy, fotku předepsaného rozměru a hodinové fronty. To si dnes vůbec nedovedeš představit, když si vyřizuješ „šalinkartu“ u počítače.

Do školy se chodilo i v sobotu, později na štěstí každou druhou sobotu. Takže v sobotu navečer jsem v narvaném autobusu dorazila domů. Maminka mi vyprala oblečení, nachystala nějaké dobroty, i pro kamarádky na internát. V neděli večer mi šel tatínek zastoupit místo v řadě na autobus, abych se dostala do autobusu. Vždycky bylo napínavé, jestli přistaví posilový spoj nebo připojí k autobusu tzv. vlečku. V podstatě byla otázka, zda se vůbec do Brna dostanu včas. Nikdy v budoucnu jsem pak nezažila více narvaný autobus, než na trase Gottwaldov-Brno. Ale zvykla jsem si. Nakonec byly jsme mladé slečny, takže i na tom nevlídném internátě bylo veselo. S vychovatelkou jsme chodily do tanečních. Na škole jsme sice měli Svaz socialistické mládeže, ale jeho činnost nějak vyšuměla.

(Jak jsem napsal v úvodu babička je hrdá zlínská občanka. Doufám, že Brno to srovnání se Zlínem v 50. a 60. letech minulého století promine. Já jsem - pro změnu - rodilý Brňák, tak vím, že dnes je Brno diametrálně na jiné úrovni a z hlediska studentského života je to velmi přívětivé město. Nicméně Zlín mám rád a vím, že je svým způsobem výjimečný.)

Babi, a co předměty ve škole? Přece jen textilka pro mladou ženu není tak špatná volba?

Ve škole mě to bavilo, obzvlášť některé předměty. Ovšem o některých vyučovaných předmětech jsem věděla, že je nikdy potřebovat nebudu. Češtinu nás učila velmi stará slečna, která byla občas úplně mimo a, jak se říká, ztrácela nit. Ve čtvrtáku ji vystřídala mladší češtinářka, která byla skvělá. Věnovala se hodně tématu Osvobozeného divadla a osobnostem Voskovce, Wericha a Ježka. Nabízela nám k půjčení nové knížky, co vycházely v té době. Tato češtinářka si mě velmi oblíbila a moji maturitní písemku dávala za příklad budoucím ročníkům. Maturovala jsem v roce 1966.

Co bylo po maturitě?

Několik málo let předem mnou existovaly tzv. umístěnky. To mě naštěstí minulo. Dostala jsem nabídku zaměstnání ve Zlíně, ještě před maturitou. Soused sháněl absolventku textilní průmyslovky do oddělení jakosti ve velkoobchodě s textilem. Ale došlo ke změně mého pracovního zařazení a já jsem ještě v červnu 1966 nastoupila do obchodního oddělení. V zaměstnání jsem byla spokojená, práce mě bavila, byla jsem zvědavá, ráda jsem vypomohla, zaskočila. V zaměstnání jsem dostala na starost knihovnu, občas jsme po práci chodili hrát volejbal. Zúčastňovala jsem se podnikových zájezdů. Seznamovala jsem se postupně se spolupracovnicí i z jiných pracovišť. Začala jsem taky vnímat různá postavení zaměstnanců podle jejich vztahu k režimu. Např. holič bez vzdělání dělal ředitele, bývalý voják v západní armádě dělal závozníka, nábožensky založený profesor dělal skladníka apod. V té době se začala uvolňovat politická situace, začalo tzv. Pražské jaro. V novinách vycházely různé - pro mě překvapivé - články, např. o Stalinovi, Gottwaldovi, Miladě Horákové, Fučíkovi.

Jak vzpomínáš na 21. srpen 1968 a období po něm?

Bezprostředně po 21. srpnu 1968 byli všichni lidé jednotní. Aspoň tak jsem to vnímala. Všichni byli rozhořčeni zásahem vojsk Varšavské smlouvy. Všude lidé psali různá protisovětská hesla, např. Rusi domů! Lenine vstávej, Brežněv se zbláznil apod. Bohužel za rok už bylo všechno jinak. Normalizační komunisté převzali otěže, které obrazně řečeno drželi pevně. Dva moje spolupracovnicí další spolupracovník udal za rozmnožování protisovětských letáků, dostali podmíněný trest a peněžitou pokutu. Já jsem se v roce 1970 vrátila z mateřské a můj zkonsolidovaný vedoucí mě přesvědčoval o nutnosti bratrské pomoci. V mnoha továrnách se vedoucí pracovníci dotazovali podřízených na jejich vztah k internacionální pomoci vojsk Varšavské smlouvy. Bylo těžké z té situace „vybruslit“ aspoň trochu se ctí. Lidé měli strach o své blízké, o pracovní místa, o místa dětí na školách. Tak se většina přizpůsobila. Zvykli si své názory neprojevat na veřejnosti. V tomto duchu proběhla celá 70. léta. Lidé si něco jiného mysleli a povídali doma za zavřenými dveřmi a něco zcela jiného byli zvyklí slyšet v televizi a číst v novinách. Lidé hledali únik ve svých osobních zálibách, jezdili na chaty a chalupy, kde se čile budovalo, chodilo se na plesy a dostupné společenské akce. Slavil se Mezinárodní den žen, jezdilo se na podnikové zájezdy a rekreace. Zmíním např. motoristickou soutěž Barum Rallye, která byla vzhledem k mezinárodní účasti závodníků velmi oblíbená u obyvatel Gottwaldova a okolí.

A co 80. léta?

Začalo jakési mírné uvolňování, které – kupodivu – přišlo ze Sovětského svazu. Bylo to spojeno s osobou Michaila Gorbačova. Nazývalo se to Perestrojka a Glasnost. Měla to být jistá přestavba, popř. reforma toho socialistického zřízení a hospodářství. A Glasnost měla představovat něco jako svobodu slova, byť v omezené míře, při respektování vedoucí role komunistické strany. Zmíním jen jednu perličku. Michail Gorbačov byl jeden z největších světových politiků té doby. A on navštívil tehdejší Československo. Plánovalo se, že zavítá i do našeho nejúspěšnějšího zemědělského družstva Slušovice (blízko Gottwaldova). Tehdejší předseda zemědělského družstva Ing. František Čuba zařídil, že ze Zádveřic (obec u Zlína) do Slušovic byla na několik málo měsíců vybudována nová široká komunikace v kvalitě, která v Československu téměř neměla obdoby. Cesty byly tehdy v dost hrozném stavu. Gorbačov do Slušovic nakonec nezavítal, takže po té cestě nikdy nejel. Ale cesta slouží dodnes. Na další střípky z 80. let se zeptej tvou maminky, která v té době byla na střední škole a vnímala dobu velmi dobře. A to si potom nechej pro další příspěvek do Národní kroniky.

Babi ty jsi úžasná, jak si všechno přesně pamatuješ. Myslím, že bychom mohli vzpomínat mnohem déle. Děkuji za zajímavý rozhovor.

Ve Zlíně dne 8. května 2023

Marián Křápek

Gymnázium Brno-Bystrc

třída 2A6